

मानवी हक्कांचे मापदंड

Model - 1 - C

संयुक्त राष्ट्रसंघटनेच्या मानवी हक्कांच्या जाहिरनाम्यात मापदंडाचा उल्लेख करण्यात आला आहे. जगातील सर्व देशांना आपले उद्दिष्ट पूर्ण करण्यासाठी निश्चित मापदंड असावेत, म्हणून त्यांची निर्मिती करण्यात आली आहे. ती पुढीलप्रमाणे आहे -

१. जगातील सर्व माणसे जन्मतःच स्वतंत्र व समान असून सर्वांना समान प्रतिष्ठा व हक्क आहेत.
२. मानवी हक्कांच्या जाहिरनाम्यातील सर्व अधिकार व स्वातंत्र्य प्राप्तीचा प्रत्येकाला अधिकार आहे.
३. प्रत्येक व्यक्तीला जीवन जगण्याचा, स्वातंत्र्य व वैयक्तिक सुरक्षिततेचा हक्क आहे.
४. जगातील कोणत्याही व्यक्तीला वेठबिगारी व गुलामगिरीत ठेवता येणार नाही व गुलामांचा व्यापार करता येणार नाही.
५. कोणत्याही व्यक्तीचा छळ केला जाणार नाही.
६. जगातील प्रत्येक व्यक्तीला कोणत्याही न्यायालयातून मानवी हक्क मिळविण्याचा हक्क आहे.
७. प्रत्येक व्यक्तीला कायद्याचे समान संरक्षण असेल व कायद्यासमोर कोणताही भेदभाव करता येणार नाही.
८. कोणत्याही व्यक्तीला विनाकारण तुरुंग व हृदपारीची शिक्षा देता येणार नाही.
९. घटनेनुसार प्राप्त झालेल्या मूलभूत हक्कांचे उल्लंघन झाल्यास व्यक्ती न्यायालयाकडे दाद मागू शकते.
१०. प्रत्येक देशाच्या प्रदेशात फिरण्याचे व वास्तव्य करण्याचे स्वातंत्र्य व्यक्तीला आहे.
११. आपल्या देशात आपला छळ होत असेल, तर दुसऱ्या देशाकडे आश्रय मागण्याचा हक्क आहे.
१२. प्रत्येक व्यक्तीला कोणत्याही राष्ट्राचे नागरिकत्व मिळविण्याचा हक्क आहे.
१३. कायद्यानुसार वयस्क व्यक्तींनाही विवाह करण्याचा व कुटुंब स्थापन करण्याचा हक्क आहे.
१४. प्रत्येक व्यक्तीला स्वतःची मालमत्ता बाळगण्याचा व तिचा उपयोग करण्याचा अधिकार आहे.
१५. प्रत्येक नागरिकाला विचार मांडण्याचे स्वातंत्र्य आहे.
१६. प्रत्येक नागरिकाला धार्मिक स्वातंत्र्य आहे. कोणताही धर्म स्वीकारून त्याचा प्रचार व प्रसार नागरिक करू शकतो.

१७. संघटना स्थापन करण्याचा व शांततापूर्वक सभा भरविण्याचा अधिकार.
१८. प्रत्येक नागरिकाला आपल्या देशाच्या राजकारणात सहभाग घेण्याचा अधिकार.
१९. प्रत्येकाला स्वयंरोजगार व त्याची निवड करण्याचा अधिकार आहे.
२०. प्रत्येक व्यक्तीला शिक्षण घेण्याचा अधिकार आहे.
२१. प्रत्येक व्यक्तीला व कुटुंबाला पुरेसे अन्न व चांगले आरोग्य मिळविण्याचा अधिकार आहे.

मानवी हक्काच्या बाबतीतील भारतीय कायदे

क्र.	कायद्याचे नाव	कायद्याचे वर्ष
१.	मानवी हक्क संरक्षण कायदा	१९९३
२.	अल्पसंख्याकांसाठी राष्ट्रीयआयोग कायदा	१९९२
३.	महिलांसाठी राष्ट्रीयआयोग कायदा	१९९०
४.	नागरीहक्क संरक्षण कायदा	१९५५
५.	अनुसूचित जाती आणि जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायदा	१९८९
६.	हाताने भंगी कामाचा उद्योग आणि शुष्क शौचालयांचे बांधकाम प्रतिबंधक कायदा	१९९३
७.	अनैतिक व्यापार प्रतिबंधक कायदा	१९५६
८.	सियांचे अश्लील प्रदर्शन प्रतिबंध कायदा	१९८६
९.	सती जाणे प्रतिबंध कायदा	१९८७
१०.	प्रसूतिविषयक लाभ कायदा	१९६१
११.	बालविवाह विरोधी कायदा	१९२९
१२.	बालश्रमाची प्रतिष्ठा कायदा	१९३३
१३.	अनाथालयाचे आणि इतर धर्मादायी नियंत्रण व देखरेख कायदा	१९६०
१४.	बालक कायदा	१९६०
१५.	बाल कामगार प्रतिबंध कायदा	१९८०
१६.	अल्पवर्यीनांसाठी न्यायदान कायदा	१९८६
१७.	तरुण व्यक्ती (अपायकारक प्रकाशने)	१९५६
१८.	जात अपात्रता निरसन कायदा	१९५०
१९.	मानसिक आरोग्य कायदा	१९८७
२०.	वेठविगार पद्धत निर्मूलन कायदा	१९७६